

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for. 20 kr.
„ pol leta	3 „ 30 „
„ četert leta	1 „ 70 „
„ mesec	— „ 60 „
Po pošti:	
Za celo leto	7 for. 50 kr.
„ pol leta	3 „ 80 „
„ četert leta	2 „ — „
„ mesec	— „ 70 „

SLOVENEK.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. posem.

Oznaniła.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

Št. 3.

V Celovcu v sredo 10. januarja 1866.

Tečaj II.

Centralizem, dualizem ali federalizem?

II.

M. Gans (Ludasi), vrednik „Debatte“, največega časnika, ki v madjarskem duhu in nemškem jeziku na Dunaju izhaja, ta vrednik je sprožil konec leta 1865 spet pričkanje zastran najhujšega nam strašila: „dualizma“. Ta beseda je tudi latinska, izhaja od besede „duo“ to je dva in pomenja misel, naj se Avstrija preseka na dva kosa, to je v dežele takraj in v dežele unkraj Litave. M. Gans je one dni v „Debatti“ pisal, naj se poslanci vseh kraljestev in dežel takraj litavskih na Dunaju snidejo in o skupnih državnih zadevah posvetujejo in sklepaajo, — v peštanskem zboru pa poslanci unkraj litavskih dežel, to je Ogerske, Sedmograške in trojedine kraljevine. Lejte ga — to je živi dualizem! Po tem torej bi ta dva kosa naše države ničesar ne imela vzajemnega in skupnega, kakor samo posvečeno osebo svitlega vladarja: Franc Jožef bil bi obema cesar in kralj. Se ve da se g. M. Gansova misel dopada skorej vsem madjarskim in nemškim časnikom, prežvekuje se po vseh časnikih na vse strani, in M. Gans se hvali, da bi se slišalo v deveto deželo: Madjari in Nemci so si postali prijatli!

Slovanski glasovi, posebno iz Poljskega in Češkega, pa dobro spodbijajo dualistično misel in v kolo teh hrabrih vojakov stopi tudi „Slovenec“ in povzdigne svoj glas proti dualizmu. Prašajmo zgodovino, — prašajmo Avstrijo, — prašajmo Slovane in Romane, kaj pravijo o dualizmu.

Dualizem in zgodovina.

Leta 1526 je spravił Ferdinand I. dežele ogerske in češke krone pod svojo oblast, stanovi imenovanih dežel so ga prostovoljno izvolili za svojega kralja. Tako je Ferdinand pred tri sto leti združil tako imenovane dedine dežele, katerim je že prej bil vladar, ogerske in češke v eno državo. Tako so dobile te dežele skupne zunanje zadeve, skupne finančne zadeve, skupne vojske in skupne kupčijske zadeve.

Eden isti gospod in vladar je imel eno državo, eno vojsko, eno denarnico in je podpiral in razširjal kupčijo cele države; — le tako so se posamezne dežele mogle braniti Turkom, ki so tiste čase strašno razsajali in divjali po bližnjih ogerskih in avstrijskih deželah. Le ta huda in vsakdanja nevarnost je narode prisilila, da so vsred Evrope napravili veliko in mogočno državo.

Posamezne dežele cele države pa so avstrijski vladarji vladali po duhu in navadi tedanjih časov. Niso bili samo vladarji, temuč imeli so v dedinih deželah na strani deželne stanove, kraljestvu češkemu in ogerskemu so pa poterjali in prisegali starodavne pravice. Vendar so imele vse dežele tudi skupne zadeve, ktere so poslanci vseh posamnih dežel v enem in istem državnem zboru obravnavali. Tako so bili leta 1614 v Lincu zbrani poslanski Ogerske, Hervaške, Sedmograške, Češke, Moravske, Sleške in poslanci vseh staroavstrijskih dežel, naj bi se posvetovali, kako se braniti Turkom, ki so se spet spravljal na požig in rop. Šest let poznej l. 1520 je bila nesrečna bitva na Belej gori in storila konec vsem ustavnim pravicam in svobodom čeških in staroavstrijskih dežel: Nastopila je zdaj doba, ko so cesarji dežele takraj Litave vladali absolutno, unkraj Litave pa ustavno. S tim pa vendar starodavna, tesna in tako imenovana realna zveza med deželami takraj in unkraj Litave ni bila pretergana, nihče je ni premenil in je premeniti ni mogel.

Pri tej realni zvezi tudi pragmatična sankcija proti koncu 18. stoletja ni ničesar preneredila, — timveč še le poterdila jo je. Ta sankcija namreč je vsem deželam stare pravice in razmere vnovič poterdila in novega le to vpeljala, da morejo tudi hčere cesarske rodovine vladarsko žezlo prevzeti in državo vladati, kakor je tudi Marija Terezija v resnici cesarica postala. Ako bi pragmatična sankcija ne bila do veljavnosti prišla, bile bi posamezne dežele avstrijske države, to je ogerske, češke in dedine volile si po smerti poslednjega moškega dediča po svoji volji novega vladarja, avstrijska

cesarevina bi bila razpadla. Pa vse tri dežele so spoznale, da jim je v prid, varnost, moč in slavo, naj ostanejo vkup v starodavni zvezi pod enim vladarjem, dokler da vsa cesarska rodovina ne pomeje. Ostala je torej med njimi stara zveza, ktera pa ni bila osebna, timveč realna zveza, tako da so dežele skupne zadeve vkup obravnavale.

Tega še baron Eötvös, ki se je zdaj sprevergel v najhujšega dualista, tajiti ne more. V knjigi „Garantien der Macht und Einheit Oesterreichs“, st. 41 piše: „Dokazati in terditi se more, da se je, kar zunanje, vojske, finančne in kupčijske zadeve tiče, ogerska kraljevina ravno tako absolutno vladala, kakor ostale dežele“.

Pervotna in starodavna zveza med vsemi avstrijskimi deželami je bila realna zveza ali realna unija. Še le v novejših časih, posebno pa od leta 1848 sem le so začeli Madjari sanjati od velike svoje madjarije in od osebne zveze z drugimi deželami naše cesarevine. Kaka se je deželam unkraj Litave godila po letu 1848, je res žalostno in omilovanja vredno: Bach je pobrisal kakor z gobo vse starodavne pravice ogerske krone in iz ogerske kraljevine naredil navadno kronovino. Tudi Šmerling skorej ni nič bolje počenjal s temi deželami, volje je bil prisiliti jih, naj prevzamejo februarjni patent in, — tako lepim in starodavnim svojim pravicam dajo slovo.

Le presvitli cesar sam je bil toliko velikoserčen in pravičen, da jim je zaterdil stare pravice v oktoberski diplomii l. 1860. Ta diploma pa govori odločno in jasno o skupnih zadevah, vendar nič ne ve, da bi se te zadeve obravnavale v dveh zborih, timveč pravi: „Vse postavodajne reči, ktere zadevajo pravice, dolžnosti in korist vseh naših dežel skupaj, bodo se vprihodnjič v državnem zboru obravnavale“. Ravno v tem duhu govori tudi septemberski manifest l. 1865.

Tako cela zgodovina nasprotuje dualizmu; skupne državne zadeve morajo se obravnavati v enem državnem zboru.

Besednik.

Slovenski janičarji.

Ne morem si kaj zato, da mi vselej nekajni strahoviti štambulski janičarji na misel pridejo, kolikorkrat imena s končnico: itz, itsch, igg, egg itd. berem in vidim, kako le ti serdito besnijo v narod, ktereja jezik je tudi njih materin bil, ali vsaj njih dedov. Znano je, da so janičarji bili otroci kerčanskim starišem po sili odvzeti in v to odgojeni, da so potem najhujše nad svojim lastnim rodom divjali. Tako vidim tudi možé, kterih stariši ali vsaj ded in babica še niso drugzega kot prosti Slovenci bili, s turško sirovostjo vse slovenske svetinje oskrunjevati, možé s končnico svojih imen: igg, egg, itz, itsch itd. Le ti niso več nemškutarji, oni so že slovenski janičarji. Možake, kteri so po svoji nenavadnej učenosti daleč čez meje slovenskih dežel sloveli in vsaj nekoliko razsvetili temnino nek-

daj čisto slovenske koroške dežele, take možake se prederznejo zasmehovati ti janičarji in nihče bi jim ne zavpil nasproti: „Herkules in opical“ Le prerresnične so besede, ktere je pred nekaj časom „Slovenec“ priobčil od prezgodaj zamerlega učenjaka in poštenjaka nemškega, rajnega Vincenca Rizzi-ja izrečene. Brez znanja slovenskega jezika zgodovinar in kraje pisec koroške dežele ne bo veliko opravil. Pisati že more; papir, pravijo, je pohleven, in da se veliko napisati o Celtih, Etrurancih in Bog ve, o kterih ljudstvih še; ali kaj zgodovina poréče?! Celti in Cimbrarji, tisti bi že mogli svoje rune in spominke imeti in jih nam zapustiti, se ve da, ti že; bili so „Kulturvolk“! Slovenci, ti pa že za nobeno ceno ne: bili so narod barbarski, menda zato, ker so si že davno ustavno volili vojvode, in mirno svoja polja obdelovali med tem, ko je njih sosed še v medvedovih kožah popropu in lovu hodil! Da bojo braveci Slovenčevi videli, kako potreben je naš jezik, ako si hočeš tudi le samo ime kakšne borne vasi razjasniti, nate dva izgleda! Vas „Partovica“

stoji nedaleč od mesta, na kterem so Slovenci nekđaj vojvode: od dobe Ingva in noter do leta 1596 si volili in izvoljenim se priklanjali. Leta 1596, kakor pišejo zgodovinarji, bil je nadvojvoda Ferdinand II. poslednji, ki se je dal še po staroslovenskej šegi, kakor jo je opat vetrinski, Rupert, popisal, na gosposvetškem polju za vojvoda koroškega voliti. Za njim sta se Ferdinand III. in IV. sicer še dala po starej šegi voliti, ali nista več sama prišla, ampak poslala le svoja poslanca. Leopold I. in Karol VI sta pa še samo v deželnej dvorani v Celovcu sprejemala deželne poslance in obljubila, pravično vladati in stare pravice in navade spoštovati. Od kod tedaj ime Partovice, nemški Portendorf? Prosim, naj mi razložijo slovenski janičarji njih Portendorf! Pa saj sem že rekel, da brez znanja slovenskega jezika to ne gre! —

Pri volitvi namreč so bili poslanci vseh stanov pričujoči — od najiminennejših cele dežele do najposlednjega rokodelca: vsi so bili po svojih poslancih nameščeni, ki so se pri ovej priložnosti po svojih gerbi in

Razpor in sprava med Hrvati.

A. D. iz Kranjskega.

(Konec.)

Ali pozneje se je, kakor piše „Pozor“, pokazalo, da je bil le eden ali drug člen samostalno-narodne stranke Veberjevih misli, ne pa cela stranka, sicer ne bi se branila solidarnost z njegovim razlaganjem priznati. Pokazalo se je tudi, da je zares „Domobran“ glasilo in g. M. glava te stranke. Vendar se je ogenj razprtije, ki je poprej le bolj tiho tlel, z velikim plamenom še le v sila viharji seji dne 24. nov. pokazal.

Že v prvi seji so se bili udarili zaradi prisednikov banskega stola, ki so sicer nekdanji imeli pravico sedeža in govorjenja v zboru, pravice glasovanja pa nikdar ne. Ali takrat je bilo teh prisednikov le kacic 5 ali 7 in se ti so bili od domačih oblasti imenovani. Od l. 1850 pa se je njih število podvojilo, imenuje jih večidel le središnja vlada, utegnejo torej najhujši nasprotniki hrvaške narodnosti biti. Zato jih je dež. zbor l. 1861 iz zbornice izobčil, da niso imeli v njej mesta ni glasa. Po tem takem ni čuda, da je liberalno-narodna stranka že v prvi seji živo protestovala, ko je ban prisednike banskega stola — te novoustvarjene hrvaške regaliste — v zbor pripeljal, da bi z njimi že tako premogočno birokratično stranko pomnožil in jej v zboru večino pridobil. Ali druga seja 24. novembra — bila je še veliko bolj viharja. Ko ste bile dve tretjini poslancev verificirani, imel bi se zbor konstituirati, t. j. verificirani zborniki imeli bi dva podpredsednika in štiri zbornike bilježnike voliti. Tako zahteva od Njih. veličanstva potrjeni poslovnik (Geschäftsordnung), kterega so l. 1861 tudi privrženci samostalno-narodne stranke izdelovali pomagali. Vendar ni bilo to samostalno — narodni stranki — dobro vedé, da ima razun banskih prisednikov tudi še vse polno drugih sumljivih volitev — celo nič po volji. Zahtevala je torej, krepko podpirana od samega bana, da se mora najprej verificiranje popolnoma dokončati in potem še le naj se zbor konstitujira. In ko ji ni to obveljalo, ni htela nikakor v volitev podpredsednikov in bilježnikov privoliti, razun ako se prizna pravica volitve tudi prisednikom banskega stola in vsem drugim še ne verificiranim uradnikom, oficirjem in drugim nesamostalnim „samostalnikom.“ Ko je g. ban ta manevr živo podpiral in svojo predsedniško oblast upotrebljeval proti jasnemu smislu zakonitega poslovnika, in to vse z namero, da bi prave zastopnike naroda (kakor v naši beli Ljubljani) umetna večina birokratov in oficirjev majorizovala, je tako postopanje liberalno-narodno stranko sila razkacilo. „Ja ne puščam gaziti banske časti,“ je zakričal ban. „Nikdo je ne gazi,“ mu odgovori vrli zagrebški odvetnik dr. Mrazović, „a ni mi

ne puščimo gaziti časti naroda našega, kojega ovčje zastupimo.“ — Ko ni pa vse to nič izdalo, je preko 100 liberalnih narodnjakov zbornico zapustilo in med njimi tudi dika jugoslovanska prevzv. škof Strosmajer. Ti so potem po posebni deputaciji pritožbo zoper bana in stranko njegovo do samega svetlega cesarja poslali. — Smešno je bilo, kako so se na to estali „samostalniki“, obstoječi iz 50 c. k. oficirjev, 30 uradnikov, 7 velikih županov itd., v enem hipu verificirali, podpredsednika in bilježnike izmed sebe izbrali in se kot zbor trojedne kraljevine konstituirali, dasiravno so po odbitih banskih prisednikih v manjšini bili. Ali ni jim bilo usojeno dolgo „deželni zbor“ igrati, kajti precej po prvi seji sta že bila ban Šokčević in kardinal Haulik v Beč pozvana, da bi odgovor dala od svojega obnašanja in z nasprotno stranko pomirje napravila. Držale so se potem ministerske konference, pri kterih so se pomirovali, ali pomiriti se vendar niso mogli. Še le dne 13. decembra nam je „Pozor“ veseli glas prinesel, da je pomirjenje srečno se dovršilo s tem pogojem, da se morajo od krnjega zbora (Rumpflandtag) izvoljeni podpredsedniki in bilježniki svoji časti odpovedati in na — mesto njih novi per acclamationem voliti. Za dokaz pomirljivosti odločila je liberalno-narodna stranka drugega podpredsednika izmed protivne stranke izvoliti. Banski stol ne sme v zbor, dokler ne bode krona stalno odločila, ima li v zboru mesta ali ne. Verifikacija ali overitba naj se dokonča še le po volitvi podpredsednikov in bilježnikov in sicer, kakor je „Pozor“ pristavil po besedah Zveličarja našega: „Opraštau vam se griesi vaši; a ne griesite više!“ — Ko je bil med tem še kardinal in zagrebški nadškof prevzv. g. Juraj Haulik Varaljski za namestnika banske časti od Nj. veličanstva izvoljen, držala se je 13. decembra po devetnajst dnevnem praznovanju in prepiranju, ktero je nazadnje že vsem dodijalo, spet občna seja državnega zbora. Ko je stopil v zbornico prevzv. g. Strosmajer, pozdravljen je bil tudi od protivne stranke z gromovitim „živio!“ Ko je pa za njim svetli ban v dvorano stopil, čulo se je od poslancev in na galeriji razun pozdrava tudi nekaj neskladnih glasov. Vendar se ni ta dan še nič posebnega v zboru storilo in govorilo, samo ban-predsednik je na znanje dal, da so od krnjega zbora izbrani častniki pri njem bili in se svoji časti odpovedali. Potem sta bila še samo za takratno sejo dva bilježnika — g. Lovrič in Janko Čar — izvoljena in ko je Lovrič kralj. dopis, v kterem je bil kardinal Haulik za namestnika banske časti izvoljen, prečital, končala se je toli željno pričakovana seja. — Drugi dan je prevzvišeni g. Strosmajer v zbornici prvi besedo poprijel in v kratkem, od gromovitih živoklicev večkrat pretrganem go-

voru izrekel, da on trdno zaupa, da bo kaj skoro konec tistega negotovega in neugodnega stanja, v kterem narod hrvaški že tako dolgo životari in ki že vsem preseda. Rekel je, da se nadja, da se bode državno življenje naroda hrvaškega v duhu starodavne ustave in potreb sedanjega časa na čvrstem temelji zakona poravnalo. Porok tega je prevzv. govorniku modrost, previdnost in ljubav milostljivega kralja, s katero vse narode svoje objema; porok tega mu je tudi sloga, ki se je med zbornske člene povrnila, tako da bo mogoče zbor konstituirati ter ga na zakoniti temelj postaviti. Da bi se pa v resnici videlo, da sloga v zbornici vlada, nasvetoval je prevzv. govornik, da naj se novi zbornski častniki per acclamationem izvolijo. Priporočil je potem visoki hiši za prvega podpredsednika dr. Mirka pl. Suhaja, profesorja na zagrebški pravoslavni akademiji (liberalnega narodnjaka), za drugega podpredsednika pa septemvira dr. Ivana Subotiča, člana samostalno-narodne stranke; a za bilježnike gg. majorja Trnskega, dr. Polita, Urpanija in ravnatelja zagrebske gimnazije g. Veberja.

Ko je zbor ta predlog radostno sprejel in nasvetovane častnike enoglasno odobril in potrdil, oznanil in izrekel je ban — predsednik, da je zbor konstituiran. — Sledila je potem overitba ali potrjenje oficirskih in drugih sumljivih volitev, pri kterem je liberalno-narodna stranka res obilo prilike imela v potrpežljivosti vaditi se in skozi prste gledati. —

Od tistega časa zbor trojedne ali prav za prav zdaj še zmiraj le zbor: dvojedne kraljevine marljivo zboruje. Bože daj, da bi zboroval sebi, vsem sorodnikom svojim in celokupni monarhiji na čast in slavo! V ta namen naj ne išče varstva in obrambe avtonomije, svobode in zakonite neodvisnosti in ustavnosti trojedne kraljevine niti v tintf-janskem Beču, niti v slavožrti Pešti — v zvezi z Madjari, nego v zvezi ali uniji vseh narodov prostrane Avstrije, kterim „biti podlaga tužjevi peti“ tako malo diši ko Madjarom. A namesto zveze z Madjari svetujemo Hrvatom našim bratom, naj raji Madjare v pomirljivosti posnemajo. Naj bi se torej razne stranke, pozabljuvši in odpustivši si vzajemno vse dosedanje strastno napadanje in razžaljenje — iz ljubezni do skupne domovine in tužnega naroda, ki tako željno boljših časov pričakuje, popolnoma se spravile in po izgledu Madjarov v eno, mogočno narodno stranko se zedinile, ki bi brez vse osebne častilakomnosti, nevošljivosti in sebičnega koristoljublja le v blagostanji, sreči in slavi domovine in celokupne monarhije — svoje blagostanje, srečo in slavo iskala. To bi se posebno zdaj prav lahko zgodilo, ko je g. Veber po novinah razglasil, da je od cele samostalno-narodne stranke pooblaščen na znanje dati, da se vsa ta stranka z njegovim razlaganjem programa popolnoma sлага. Ako bi pa pri vsem tem še dalje nesloga, razprtija in razdraženost med Hrvati vladala, moral bi tudi „Pozor“ priznati, da so tega le osebne krive, ne pa stvar sama. Potem bi tudi Hrvatov veljalo, kar je nek česki poslanec centralistom očital: „Wehe! der grosse Moment trifft ein zu kleines Geschlecht!“ Mi Slavjani se ne bodemo nikdar ubranili mogočnim nemško-centralističnim Tintijancem, Kaiserfeldovcem, Auerspergovcem itd. itd., niti dvalističnim slavožrtnim Madjarom, ako se, namesto da bi skup držali, na stranke razcepljamo in se med seboj — morda še celo brez vsega razloga — strastno pikamo in sovražimo. Oj Slovani, bratjo mila! spamejmo se vendar enkrat! Čuvajmo se našega drugega izvirnega greha — nesloge klete! Nikar ne posnemajmo, — da izmed sto solz vrednih primerov iz zgodovine naše samo enega omenim, — nesrečnih naših bratov, starih polabskih Slovanov, ki so se, kakor se bere, tako dolgo med seboj neusmiljeno prepirali in klali „za blagor očetnjave“, dokler jih niso pohlepni Nemci v imenu sv.

znamnih, večidel od njih opravila in stanu posnetih, odlikovali. Lesketali so se velikaši deželni v svojej bogatej opravi in svojih gerbih, bilo pa je tudi videti vsako roko delstvo s svojim gerbom ali znakom. Se ve da tudi izpolnovavec stroge pravice se ni smel pogrešati. Tudi on je s svojim hlapcem prišel, izvoljenemu vojvodu poklonit se. Ti pa so nosili znamenje ali znak svojega opravila — sekire — „parte“, in ljudstvo, ki jih je od daleč iz vasi, kjer so stanovali, zagledalo, s strahom šepetalo je in reklo: Zdaj pridejo „partovci“! Za svoje velike zasluge (?) je bil menda en tak partovičar v 16. stoletju med plemenitnike koroške dežele povišan, pa se ve da nikar s slovenskim imenom partovec, kar že menda tistikrat ni dosti „nobel“ bilo, ampak z nemško prestavo Mordax. V drugej polovici 16. stoletja se nahajajo plemeniti Mordaxi, ker je na zadnje odletel, in na koncu druge polovice 17. stoletja nahajam plemenite Mordoxe (naj jim dobro tekne; ker niso hotli partovci biti, pa naj mordoxi bodo). Vas Partovica ima torej svoje ime od „parte“ in od

partovcev, ki so v njej rod za rodom stanovali — in iz „parte“ so s časom naredili porten in nemški rep „dorff“ pritvezli in narejen je bil „Portendorf“. — Drug izgled. Na levem bregu Drave, nedelež od železnocestnega mosta čez Dravo, je po bregu raztegnjena vas „Odmat“, menda zato tako imenovana, ker je velik del brega, ki vas na njem leži, odmet Drave; in še sedaj je videti, da desni breg Drava bolj terga in dere med tem, ko na levem odmetuje ali prod pušča. Torej je ime „odmat“ čisto primerno in naravno, ali kako se zavzemam, ko v tej čisto slovenskej vasi na černej tabli samo po nemško, kakor bi v Hessenkasselu bil, berem: „Ort Admont“ i. t. d. Pojte, pojte rakom žvižgat, vi slovenski janičarji, prej da bote slovenske učenjake zasmehovali in o slovenskih zadevah pisarili!

A. H.

„Tomaž Mor“. To žalostno igro je poslovenil g. Križaj Severjev, začelja pa se ž njo b. šestka „Cvetja“.

vere vse skup pod se spravili in zatrli. Slovani! varujmo se nesloge in otročje razprtje posebno zdaj v tem neizmerno imenitnem času preroda monarhije naše, od ktere zavisí vsa naša prihodnja posvetna sreča ali nesreča. Stojmo ko en mož, vsi za enega — eden za vsacega in potegujmo se enoglasno za tako Avstrijo, v kateri bi živeli vsi narodi njeni v sreči in blagostanji — vsak po svoje — brez prepira — brez sovraštva in — blagoslavljalí nas bodo naših unuk unukov unuki!

Nezaupnica

gosp. žl. Feirerju in Löschnigg-u, dež. poslancema za mariborski, slov. bistrški in šent-lenarški okraj.

Skoro bo minulo pet let, odkar smo Vaju volili za naša zastopnika v deželni zbor. Nečemo pretresovati, kar sta v teh petih letih Svojega poslanstva v deželnem zboru storila ali prav za prav nista storila. Vendar je Vajno sedanje obnašanje tako, da ne smemo dalje molčati, sicer bi svet res mislil, da ravnata po volji svojih volilcev, kar pa nikakor ni res!

Vidva bi rada nazaj poklicala tisto vlado, ktera je v preteklih petih letih tako slabo gospodarila, da smo skoro že vsi in z nami država vred prišli na kant. Mi pa smo veselí, da smo se vsaj srečno znebili te vlade, kajti pod njo so državni dolgovi strašno narastli in tudi davki in desetek se zmirom poviševali. Obrtniža in kupčija ste opešale, naši kmetijski pridelki pa skoro nimajo nobene cene. — Če se deželanom slabo godi, so temu večidel krive slabe vlade, ktere se nočejo ravnati po željah in potrebah narodov. Zato smo z veseljem slišali, da so presvítli naš cesar odstavili poprejšnje ministre in v svojej modrosti z razglasom od 20. septembra t. l. odprli prosto pot vsem svojim deželam in narodom, naj se sami pogodijo med seboj in s presvítlim cesarskim prestolom.

Ker sta pa Vidva v deželnem zboru se potegovala zoper ta ces. razglas od 20. sept., in ker sta tako očito pokazala, da sta še vedno prijatla in privrženca tistih mož in tiste politične sisteme, ki je kakor mōra nad nami ležala in nas tlačila, Vama mi tukaj očito izrečemo, da Vidva ne ravnata po naših mislih, da tedaj Vidva ne zastopata več nas, Svojih volilcev, ampak le samo svoji osebi, in da bi po tem takem najboljšje storila, ako bi prostor napravila drugim možem, kteri se bodo bolj zvesto držali mnenja in želj svojih volilcev. Mi Vaju ne spoznamo več za naša poslanca!¹⁴

Iz mariborskega, šent-lenarškega in slovensko-bistrškega okraja m. decembra 1865.

To nezaupnico poslale so občine gori imenovanega volilnega okraja. Podpisanih je 250 kmečkih posestnikov, med njimi 100 občinskih predstojnikov in večina volilnih mož.

Avstrijsko cesarstvo.

ΔΔ Iz Dunaja. (Sedmogračani, Hervati.) Sedmogračani torej pojdejo v peštanski zbor. Že so tje poklicani, unija pa vendar še ni dognana. Zakaj poslednjo besedo si je zastran unije prideržala vlada sama. Tako je menda vstreženo na obe strani: Madžari, ki hočejo celino svojega kraljestva, imajo v Pešti poslance sedmograške; — Romani pa nočejo nič vedeti od unije s Pešto, tudi tim še ni upadlo vse upanje, dokler vlada poslednje svoje besede ne spregovori. — Pa veliko bolj imenitno je to, kaj bodo počeli Hervatje? Hervatje, slovanski naši bratje, imajo zdaj prvo nalogo, od njih odvisi dualizem ali federalizem. Vseh oči tukaj na Dunaju torej gledajo v Zagreb, in škofa Strossmayer in Šoić nista zastonj na Dunaju. Naj Hervatje ne

zabijo slovanskih svojih bratov in tiste politike, ki je Avstriji, Slovanom in njim samim v srčno in svobodo. Svesti smo si, da ne bodo se izneverili svoji stari slavi in slovanski politiki! Božja pomoč! —

Neko čudo Vam morem naznaniti. Ni nobena skrivnost, kako slabo se skerbi za duhovne potrebe dunajskih Čehoslovanov, kterih jih je tu blizo sto tisoč; britke tožbe so se brale o tej zadevi po časnikih. Ravno zdaj se pa tukaj snuje nova družba, ktere namen je, pravo keršansko omiko in katoliški duh varovati in podpirati med Čehoslovani. Ime bode tej družbi: „Jednota sv. Metodeje“ in protektor jej bode tukajšnji kardinal in nadškof Rauscher, ki se dozda ni kazal Slovanom posebnega prijatla. Pa saj smo doživeli že precej novega in tudi Savel postal je Pavel! —

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca. (Novi notarji, — družba rokodelskih pomagavcev, — posli). Oklic, v katerem so se službe novih advokatov razpisale, tirjal je, da mora advokat za Velikovec slovenski znati. Vendar je šel glas, da pride Nemec v ta čisto slovenski okraj, — slišimo, da je bil od odvetniške komore ali zbornice postavljen na prvo mesto. Te dni je pa dospela novica, da je menda vis. ministerstvo predlog zaverglo in izvolilo za advokata v Velikovec znanega rodoljuba iz Štajerskega. To je res pravično in veselo; na drugi strani je pa čudno in žalostno, kar se pripoveduje od novega advokata za Beljak.

Tam imajo že tako tri advokate terde Nemce, zdaj pride še štirti, menda nek Tiroljec, — Slovenci pa, kterih je v beljaškem okrogu čez 24.000, nimajo — nobenega! Kaj je to? Ali je to mogoče? Ministerstvo gotovo ne ve, kako je zastran narodnosti in jezika v beljaškem okrogu, sicer bi gotovo ne storilo kaj takega. Pa le počakajmo, da vidimo kaj je res, — po tem spregovorimo o tej zadevi resno besedo.

„Slovenec“ je že omenil, da se je tudi v Beljace napravila družba rokodelskih pomagavcev. 6. jan. se je slovesno odperla. V ta namen se je ta dan iz Celovca po železnici v Beljak podalo več kot 70 ljudi, med njimi družbin oče g. mestni kaplan A. Eichholzer, poprejšnji oče g. Fr. Haderer, nekaj mestjanov in 60 rokodelskih pomagavcev. Na kolodvoru jih je čakala z mestno godbo rokodelska družba in druga gospoda; tam so jih slovesno sprejeli in najpred peljali v farno cerkev, kjer so se molile večernice; odtod je šla vsa truma v gostivnico „auf der Leiten“, kjer je bilo vse praznično pripravljeno. Zdaj pride mestni župnik in dekan g. Jan. Raupel in govori velikej množici tako krepko in serčno, da je bilo vse ginjeno do živega. Za njim stopi na oder mestni kaplan in oče novo napravljene družbe v Beljace, g. Greg. Jaeger, in pozdravlja v prelepi besedi novo družbo, celovške goste in celo množico. Potem je bil ravno tam tudi obed, h kteremu je beljaška družba celovško povabila, — in po obedu sledila je akademija, kjer se je pelo, godlo, in in deklamovalo. Pozno v noč je bilo vse židane volje, in drugi dan so se Celovčanje spet vernili domu in niso mogli prehvaliti, kako lepo in prijazno so bili sprejeti in kako dobro so se v Beljace imeli. Spet imamo eno bogoljubnih, cerkvenih in prekoristnih naprav več na Koroškem: Bog daj temu mlademu, zlahtnemu drevesu svojo srečo in pomoč! —

Kaj bodo zdaj ubogi posli počeli? Sliši se, da jih je v kerški dolini, na Krapfeldu in okoli Brež ob novem letu več kot 500 ostalo brez službe. Gospodarji jih ne morejo niti rediti niti plačevati, — kaj hočejo sirote početi? Beračili bodo ali pa — kradli! Pripovedoval mi je te dni nek gospod, na kterega se morem zanašati, to le: Ob novem letu ponudi nek gospodar svojemu

hlapcu, naj tudi še to leto ostane pri njem v službi; pa toliko mezde mu ne more plačevati. In veste, kako se mu je hlapec odrezal: Potem grem pa rajši krast. To ni nobena šala; odtod toliko nesreč po mestih in na kmetih. Dobro bode treba paziti; da še hujše ne bode!

Δ Iz Tominskega. (Nekaj dobrih svetov.) (Konec.) Ker sem ravno o Kanalu govoril, izrekel bi rad še neko željo, in ta je, da bi se namreč tudi tam, ako ravno mi je znana težava, slovenska čitavnica kmalo ustanovila! Poznam tam vsaj dva zelo domoljubna gospoda, ktera naj bi počasi skusila in gledala zavire odstraniti, in tako vsaj s časom čitavnico utemeljiti. Gospodje uradniki pa, ki imajo svoj „Leseverein“, ali tako imenovano „kasino“, naj prevdarjajo, bi li ne bilo boljše in lepše ptuje ime „Leseverein“ v slovensko čitavnico premeniti? Naj pomaga k temu, kdor more, velike zasluge in hvalo si bode pridobil, ako mu pojde to srečno od rok! Ne preziram težav in morda tudi hudih nasprotnikov ne, s kterimi se bode imel bojevati, popolnoma nemogoče pa se mi vendar ne dozdeva. Pogum in srečnost velja! Kanal je res čuden kraj, kamor se je mnogo talijanske ali boljše reški furlanske kulture zatrosilo. Ako prideš, dragi čitatelj, v gostivnico, kmalo bodeš slišal točarja ali točarico te po furlansko vprašati: „še komanda?“ t. j. kaj zaukažete, v času tudi nemški „bos šofens mein herr?“ Ni li to zares smešno, tako Slovence nagovarjati? — Sole v narodnem duhu napravljene so zares potrebne, da se take napake že enkrat odpravijo. Ljudske šole ali tako imenovane šole na kmetih, so že narodne, pa želeti bi bilo, da bi se tudi po mestih in trgih ne mučila mladina s čisto nerazumljivo nemščino ali laščino, ker s temi se le zavira šolsko napredovanje in narodna omika, brez ktere je narod kot telo brez duše, telo brez kosti! Tudi za višje šole bi bil že skrajni čas, jih bolj na narodno podlago postaviti. Ne vem, je li veljaven nek izgovor, kterega sem slišal od nekega domoljubnega gimnazijalnega učitelja, ki mi je povedal, da so jim v tem oziru roke še pretesno zvezane. Morda izvira ta puhli izgovor še iz kakšnih višjih tako imenovanih „geheime Instruktionen“ iz časov Bachovega ali Šmerlingovega ministerstva? Naj gleda deželni zbor, kteri ima pravico šole vredovati, da se tudi tu kaj na boljše obrne. Učnih moči ima gimnazija goriška letos dovolj, ker je dobila tri vrle učitelje Slovence: gg. Pleteršnika, Rebca in Lazarja, bivšega profesorja kralj. višje vrazdinske gimnazije; ti zraven gg. Šolarja, Marušiča, Budala in Jesenka so gotovo zmōžni mladino v vseh predmetih slovenski poučevati. — Žalostno je namreč, da, ako ravno nas je primorskih prebivavcev dobri 2/3, da vendar nosite laščina in nemščina povsod v javnosti veliki zvonec! Začetek se je že povsod naredil, da bode kmalo boljše; truda in boj se ne bojmo! Še eno; pritožil se je letos nek dopisnik v „Novicah“, da slovensko primorje šteje tako malo udov pri slovenski matici. Žalibog, da je to gola resnica! Naj blagovolijo torej slovenski rodoljubi v Primorju nagovarjati župane in večje posestnike, da bi se ji pridružili. Mnogo bi se jih morda tudi pridružilo, pa morda ne vedó niti njenega imena niti pomena. Slovenska matica, ako bode hotla svojo nalogo spolnovati, bode neusahljiv studenec narodne izobraženosti. — Bodimo torej v prihodnjem letu vselej in povsod boljši Slovenci v djanju in nehanju! Z Bogom, dragi „Slovenec“, drugič ti bodem še pisal, ako ti bode všeč! *)

Iz Maribora. (Darila za Slovencekov spominek.) Opravilni odbor Sloveskevega spominka je sklenil, naj se vsak mesec račun dohodkov in stroškov za spominek po časnikih oznani; prosim Vas

*) Prav zelo! Da ste mi zdravi!

tedaj, bodite tako dobri in oglasite po vašem časniku „Slovenec“ sledeči račun:

Gospod Hoholovšek je dal	2 gld.
„ doktor Srnec	2 „
„ „ Pavlič	2 „
„ „ Prelog	2 „
„ profesor Bohinc	8 „
Prejšnji dohodki	233 gld. 43 kr.

Skupni 249 gld. 43 kr.

Za poštino in prošnje na četiri konsistorije in za poštino na vse dekanije se je potrošilo 19 gld.

Tedaj ostane čistih dohodkov 230 gld. 43 kr. Opazka. G. dr. Srnec, dr. Pavlič, dr. Prelog in profesor Bohinc so obljubili vsega skupaj, vsaki 26 gld. podariti.

Dr. Prelog,
denarničar.

V Ljubljani 6. januarja 1866. J. Y. (Voščila za novo leto; poročila čitalnice in Sokola; seja matičnega odbora.) Ker je že stara navada pozdravljati novo leto in mu „dobro došlo“ klicati, preden se še prav za prav ve, kakšno da bode, in ali je sploh pozdravljanja vredno ali ne, se tudi jaz nočem izneveriti tej navadi, posebno pa še zaradi tega ne, ker imamo vzrokov pričakovati, da nam izpolni leto 1866 marsiktero naših želja. Bog daj srečo!

Ne bodem razkladal na dolgo in široko, kaj želim in voščim za novo leto slovenskemu narodu sploh in tebi, dragi čitatelj posebej; kajti tega si lahko preverjen, da predelječ bi me peljalo to razkladanje. Ob kratkem tedaj rečem: Novo leto bode naj tako, da bodemo na koncu njegovega teka lahko s prepričanjem izrekli, da smo bili zadovoljni z njim! Tebi pa, dragi „Slovenec“ želim naročnikov obilo na vse kraje, da bi nam kmalo vsaj po trikrat na teden mogel dohajati in, ako mogoče, še v malo večje obliki. Zatorej pa naj bode skrb vsacega rodoljuba, da se nam primerno razširi in olepša edini naš političen časnik! Pomozite Slovenci! — Iz letnih poročil čitalnice in južnega Sokola za preteklo leto vidimo, da narodno življenje v Ljubljani stoji na trdnih nogah ter da čvrsto napreduje domači slovenski duh.

Posebno Sokol se je jako obnašal in po skoraj celej Sloveniji raztegnil zmagavno svoje peruti. Bog daj, da se mu rodijo razum v Ljubljani in v Kranju — kjer ima krepko podporo kmalu — bratje in podporniki po vsem Slovenskem!

Po skoraj 7 mesečnem prenehljeju ima odbor slovenske matice 11. januarja zopet sejo. Trdno se nadjamo, da se je med tem časom kaj delalo ter da nam matica pokaže, da leto 1865, v katerem je vladala velika suša, ni posušilo tudi njene delavnosti. Do zdaj je bilo zalibog to naša misel! Srčno veselilo pa nas bode videti, da je bila ta misel napčna.

Iz laškega trga na Štajerskem. Tudi pri nas se slovenska reč izbuja. To kaže narodna veselica, ktera se bo 16. januarja t. l. zvečer na predgod sv. Antona v čast našemu preljubljenemu in obče spoštovanemu nadžupniku, prečastitemu gospodu Antonu Žužatu v dvorani spuščami strelajoče družbe pri g. Slancu obhajala in pri kateri se bo mnogo zanimivega govorilo, prepevalo, deklamovalo, igralo, in — plesalo. Načrt nam kaže: Nagovor; več pesem; „Slovenija oživljena“, deklamacija; „Županova Micika“, žaloigra v dveh nastopih, predstavljena od Laščanov; beseda in zadnjič ples. Čisti znesek te veselice, pri kateri se bodo vstopni listi po 40 in 20 kr. izdajali, je namenjen ustanovitvi nove bolnišnice v laškem trgu. Že zavoljo tega lepega namena, pa tudi iz narodnega ozira pričakujemo mnogo preljubih gostov, in va-

bimo si tej veselici vse častite ude slovenskih čitavnic in drugih narodnih društev in sploh vse domorodne ljube nam Slovenije. Odbor.

Ptuje dežele.

Vojaki na ruskem Poljskem so po zadnji vojski zdaj še le v stan miru postavljeni. Res, dolgo je bilo.

Romanska vlada vzame 40 milijonov pijastrov na posodo.

Gerškemu kraljestvu bližnje turške dežele (Rumelija, Tesalija, Epirus) je vlada v eno združila in jej znanega generala Omer-Paša za namestnika in poveljnika postavila. — Kakor lani Bulgarija dobila je nedavno tudi Bosna neko samoupravo v zunanjih zadevah. Ali Beg je prišel v mesto Sarajevo, kjer bo stoloval in kot minister vnašnjih zadev svoja opravila opravljal. Tako se Turčija zmiraj bolj bliža svojemu — koncu!

Italijanska vlada neki namerja 100 000 vojakov razpustiti in tako kaj prihraniti. Je že skrajni čas! — Govoré spet zelo, da se bodo spet s papežem pogajati začeli in da zlasti kralj na vso moč na to tišči, — Napoleon pa da bode prigovarjal in spravljaj.

Sv. Oče papež je na novega leta dan francoskemu generalu Montebellu, ki mu je s sijajnim spremstvom srečo voščil prišel, med drugim rekel, da se zahvaljuje posebno to leto (francoski vojni), ker je morebiti poslednje, v katerem jo v tolikem blišču blagoslovlja; da pridejo morebiti po njih odhodu v Rim sovražniki sv. Cerkve in rimskega sedeža, da bode pa molil za francosko vojno, za cesarsko rodbino, za celo Francosko, da še celó za tolikanj stiskano, ubogo Italijo.

Deželni zbori.

Koroški. V 17. seji se je bilo najprej prebralo pismo dež. namestnika, ki naznanja, da je cesar zaupnico premilostljivo sprejel, potem zahvalnica dunajskih učencev za obljubljeno podporo in naposled zaupnica volilcev beljaškega okraja na dež. zbor zato, ker se je v ustavopravnih zadevah tako moško (!) obnašal; da naj pa tudi nikar ne pozabi storiti kaj za deželno blagostanje. Ta zaupnica se nam zares kaj nepotrebna zdi; ali ker je že, naj pa bo! Eno pa je iz nje očividno, to namreč, da le tisti kaj prav ne umijo političnih zadev. Dež. zbor se hvali, ker se je za staro navidezno ustavo potegnil, ki je državo v vsakem oziru poskodovala, — zdaj naj pa z ravno to politiko dež. blagostanje množe! Če to ni brez glav in nog, pa ni nič!

Pervo, o čem so se potem posvetovati začeli, bilo je sporočilo dež. odbora, ki svetuje, naj se zaverže Železnikov predlog, ki zahteva, naj se nov sodnji in konkursni red napravi. Zbornica je temu nasvetu v večino glasov pritegnila. J. Železnik pač nima sreče s svojimi visokoletičimi predlogi!

Kranjski se je po novem letu 4. t. m. zopet snidel. Najprej se je bralo več prošenj, potem dvoje sporočil zastran poprave v bolnici in dva predloga dež. odbora, ki so jih deloma sprejeli, deloma pa posebnim odborom izročili. Konečno je poslanec dr. Skedl zbornici kot sila potreben nasvet predložil, v katerem zahteva, naj se v počitnicah, ki dalje kot 8 dni terpe, tistim poslancem, ki nimajo tudi nič v odborih opraviti, dnina (zbornina?) ne plača, kar naj že tudi od pretečenih praznikov velja. — O tem je nastal koj precej živ razgovor. Po pravici sta povdarjala narodna poslanca, Costa in Svetec, da to nikakor ne gre, da je nepravilno in nesposobno, in nekako nalašč za to predloženo, da bi se ta pa ta s tem ljudstvu prikupil. Neogiblivi g. Dežman, g. Kromer in g. Skedl se ve da

so to pobijali in razkazovali, kakor da bi res potrebno bilo, tako da je slednjič vendar zbornica sklenila, predlog fin. odboru izročiti.

Razne novice.

* V nekdanjem državnem zboru bilo je 61 Slovanov in 137 Nemcev. Te številke dosti jasno pričajo, kako je bilo s tolikanj hvalisano februarno ustavo in enakopravnostjo.

* „Narod“ prinaša iz Moskve pismo, ki naznanja, da se česki učitelji kličejo k stolicam jezikov klasiških na gimnazijah ruskih. Več prihodnjič.

* Učeni slavista, g. Franjo Kurelac, je dobil od zagrebške namestnije dovoljenje, da sme na zagrebški viši gimnaziji slovenske jezike učiti. Že je pričel te dni nauk. — To je gotovo kaj lepa in vesela novica!

* 3. t. m. je bilo v Ljubljani pod predsedništvom stolnega dekana dra Pogačarja posvetovanje zastran vredbe slovensko-nemškega slovarja. G. Levstik, ki mu bode vrednik, obljubil je v prihodnji seji odlomek za poskušnjo podati, da se razvidi, kako da bode ravnal.

* Ivan Nabergoj in Jože Primožič sta izvoljena za poslanca teržaške okolice. („Il. Pr.“)

Duhovske zadeve.

Lavantinska škofija: G. Henrik Križan je izvoljen za provizorja pri sv. Janži, Jakob Mastnak pa v Ribnici. — G. Jož. Sorglehner gre za kaplana v Griže, g. Jer. Cocaj pa k sv. Martinu pri Šaleku.

Goriška nadškofija: V. č. g. Janez Budal je imenovan stolni dekan, g. dr. Hrast pa škof. svetovavec; g. Jak. Bizjak je postal 2. duh. oskerbnik v kaznivnici v Gradiški. G. Štef. Mozetič gre za kapl. v Komen, g. Ant. Kocjon v Ajelo, g. Jan. Mondini v Strasoldo in g. Jan. Zei v Kampolongo.

DUNAJSKA BORSA 5. januarja.

Deržavni papir.		Denar. Blago.	
5 %	obligacija po 100 gld	59.30	59.40
5 %	nar. posojilo od l. 1854	66.40	66.60
5 %	metalike	62.40	62.60
4 1/2 %	„	56.—	56.25
4 %	„	50.—	50.25
3 %	„	37.25	37.75
2 1/2 %	„	31.—	33.—
Srečke l. 1839		138.50	139.—
„	1854	78.50	79.—
„	1860 po 500	83.60	83.70
„	1860 „ 100	91.80	92.—

Dolžna pisma za odvezo zemljišč.

(po 100 gld.)		Denar. Blago.	
5 %	doljno-avstrij.	82.—	83.—
5 %	češka	82.50	83.50
5 %	moravska	81.50	82.—
5 %	štajerska	87.—	88.—
5 %	kranjska	84.—	88.—
5 %	koroška	84.—	88.—
5 %	primorska	84.—	88.—
5 %	hervaska in slavonska	69.50	70.50
5 %	ogerska	69.40	70.—

Dunajska borsa 9. januarja 1866.

5 %	metalike	62.65
5 %	nacijonal	66.85
1860	derž. posoj.	83.50
Bankine	akcije	759
Kreditne	„	151.20
London	„	104.75
Novi slati	„	5. 2
Srebro	„	104.90